

Мистецтво крізь віки	Технічні пристрої запису музики. СМ: Д. Шостакович «Шарманка»; відео роботи музиканта за синтезатором і «перетворення» музики за допомогою комп'ютера. ХТД: В. Бистряков «Давайте розбудимо радість»; створення схеми розвитку музичних пристроїв.	Образи архітектури різних країн. СМ: Храм Рамзеса II, вирубаний у скелях, Храм Ерехтейон; Мечеть Купол скелі в Єрусалимі. ХТД: створення архітектурного пейзажу зі старовинними будівлями свого населеного пункту (<i>аркуш паперу, гуаш, пензлі</i>). П: <i>архітектурний пейзаж</i> .
Мистецтво майбутнього	Музика майбутнього. СМ: Ю. Щуровський «Хода роботів»; інструментальні композиції на електронних інструментах. Б. Барток «Мікрокосмос» (п'єси на вибір); к/ф «Гостя з майбутнього». ХТД: створення мелодії до вірша (участь у виконанні пісні); створення музичних інтонацій (робот-регулювальник, космонавт, клоун, акробат тощо).	Архітектура майбутнього. СМ: Ц. Тошков «Проект Міста-вежі»; М. Дойл «Місто майбутнього», Велика арка в Парижі; сучасні споруди Києва, Лондона; храм Лотоса в Індії. ХТД: створення фантастичного проекту міста майбутнього. П: макет.
Перевір свої досягнення	Урок-узагальнення	Урок-узагальнення

ІНФОРМАЦІЯ. РЕЦЕНЗІЇ

УДК

**Макарова Людмила Андріївна,
Макарова Валентина Андріївна,**

Заслужені діячі мистецтв України, доценти факультету мистецтв СДПУ ім. А. С. Макаренка, м. Суми

СУМЩИНА В ДОЛЯХ ТРЬОХ ГЕНІЇВ

Щасливий жереб випав на долю Сумщини – колиськи видатних творців: тут народилися П. Куліш, Олександр Олесь, Іван Багряний, В. Туманський, композитори М. Березовський, Д. Бортнянський, Ю. Шапорін, вокалісти М. Іванов, Б. Гмиря, Є. Петренко, І. Стащенко, А. Мокренко. Сюди приїжджали Леся Українка, Г. Сковорода, Т. Шевченко, О. Зілоті, М. Глінка, А. Аренський, С. Танєєв, М. Римський-Корсаков. Назвемо серед гостей і П. Чайковського, А. Чехова, С. Рахманінова. Якби Сумщину відвідав лише один із цих трьох геніїв, то й тоді наш край увійшов би до літопису історії світової культури. Про це – альбом «Сумщина в долях трьох геніїв» авторів Людмили і Валентини Макарових, який є частиною проекту «Музична культура Сумщини», що поєднав вихід науково-популярних видань «І слово в пісні відгукнеться» (2003), «Гармонія времён» (2013) і міжрегіональний фестиваль-конкурс юних музикантів «Пролісок», присвячений перебуванню П. Чайковського на Сумщині, концерти і тематичні лекції-концерти.

Альбом складається з трьох розділів, кожний із яких висвітлює певний етап життя митців – Чайковського, Чехова і Рахманінова, пов'язаний із відвіданням Сумщини,

причому хронологія перебування П. Чайковського наводиться тут уперше, як і окремі колекційні та архівні фотографії та документи.

Життя і творчість Чайковського, Чехова, Рахманінова підняли літературу й мистецтво на абсолютно новий рівень. Що їх поєднувало? Насамперед, вони відчували один одного, глибоко і водночас трепетно занурювалися в усі прояви життя. Три Генії, три Титани володіли кодом взаєморозуміння з тими, для кого вони творили і, відчуваючи духовну близькість, передавали естафету один одному.

Чимало пам'ятних сторінок біографії **П. І. Чайковського** пов'язано з Україною, де він провів загалом п'ять років, написав близько тридцяти творів. Україна вабила композитора покликком роду, адже його корені – в українському козацтві, а попередні покоління по лінії батька мали прізвище Чайка. В Україні жили родичі та близькі друзі композитора. Він часто гостював у Кам'янці, у селі Гранкіне, що на Полтавщині, бував у Конотопі. Натхненно Чайковський працював у Браїлові, у маєтку Надії Філаретівни фон Мекк. Тріумфом супроводжувалися гастрольні виступи Чайковського в Києві, Харкові, Одесі...

Влітку 1864 р. 24-річним юнаком Чайковський приїхав до Тростянця на запрошення приятеля, князя Олексія Васильовича Голіцина – на відпочинок до його маєтку в мальовничому урочищі Нескучне, де народився перший симфонічний твір – Увертюра до драми О. М. Островського «Гроза». Тут Чайковський зустрів Миколу Дмитровича Кондратьєва (усі троє закінчили Петербурзьке правниче училище), а згодом на його запрошення відвідав село Низи неподалік від Сум, де впродовж 1871–1879 рр. (за винятком 1877) щоліта гостював. У Низах він плідно працював над підручником «Керівництво для практичного вивчення гармонії», операми «Кузнец Вакула», «Опричник», окремими частинами Другої та Третьої симфоній, фортепіанними творами, почав писати свій щоденник. Завдяки великому композиторові Тростянець і Низи стали духовними домінантами Сумщини, якими так багатий наш край.

У 1888 р. Петро Ілліч познайомився з молодим **Антоном Чеховим**, який зойно повернувся з України (а саме – з с. Луки, під Сумами) і також мав по лінії батька українські корені. Особистих зустрічей Чайковського і Чехова було дві. Вони написали один одному лише по три листи й обмінялися фотокартками. Однак обоє завжди відчували духовну близькість, високо оцінювали творчість один одного. У листуванні з композитором Антон Павлович відзначає, що музика іноді точніше, переконливіше висловлює те, що не завжди підпорядковується слову. Про це говорить і Чайковський: «Саме тут слів і непотрібно, і там, де вони безсилі, з'являється у всеозброєнні своєму красномовніша мова, тобто музика».

На другій і останній зустрічі планувалася спільна робота над оперою «Бэла» за однойменним оповіданням М. Ю. Лермонтова. Того ж дня Чехов отримав фотокартку з дарчим написом: «А. П. Чехову от пламенного почитателя. П. Чайковский. 14 окт. 89 г.». Чехов одразу ж подякував Чайковському і надіслав йому свої книги «В сумерках» і «Рассказы» – з дарчим написом: «Петру Илличу Чайковскому от будущего либреттиста А. Чехова».

Вивчаючи творчий шлях А. П. Чехова, не можна не зупинитися на тій ролі, яку відіграла в його житті музика. Вона пронизує поліфонічну канву, образну палітру, емоційну атмосферу творів, значно збагачує сприйняття змісту. Неможливо уявити без неї п'єси «Три сестры», «Вишнёвый сад», повісті і оповідання «Свирель», «Моя жизнь», «Певчие» та інші. Творчість Чайковського глибоко вплинула не тільки на особистість письменника, але й на формування музичного смаку Чехова.

У Луці Антон Павлович познайомився з прогресивно налаштованою, освіченою і культурною родиною Лінтварьових, захоплювався піаністичним даром сина Георгія, репертуар якого складали твори композитора.

Чимало вражень набув Чехов у гостьових візитах до сусідів Лінтварьових. Хомутець, Сорочинці, Миргород, а по дорозі – Веприк, Лебедин, Межиріч... Але Лука назавжди залишилася в його пам'яті. Хоч Чехов побував у багатьох країнах і йому було з чим порівнювати, у листі до сумчан з Італії він писав: «Аббация и Адриатическое море великолепны, но Лука и Псёл лучше!»

З ім'ям Чехова пов'язано чимало сторінок біографії **С. Рахманінова**, для якого їхня зустріч стала доленосною. Рахманінов постійно звертався до творчості Чехова, знаходив у ньому життєдайне джерело, яке зміцнювало його душевні сили. Він став основоположником музичної чеховіани: симфонічна фантазія «Утёс» ор. 7, романс «Мы отдохнём...», ор. 26, № 3, в основу якого покладені слова фінального монологу Соні з п'єси Чехова «Дядя Ваня» (дія IV). Композитор думав про створення опер «Дядя Ваня» і «Бэла» – на лібрето Чехова за «Героем нашего времени» М. Лермонтова.

Генії здатні пізнавати один одного. Саме це сталося після концерту Ф. Шаляпіна і С. Рахманінова в 1898 р., в Ялті. До молодого піаніста підійшов Чехов (чудовий фізіологіст), вітаючи його словами: «Я весь час дивився на вас, юначе, у вас чудове обличчя – ви будете великою людиною».

Серед численних поїздок Рахманінова цікавою виявилась до Харкова, де 28 грудня 1892 р. композитор виступав зі своїм близьким товаришем, співаком Михайлом Слоновим. Тут відбулося знайомство композитора з подружжям Лисикових, на запрошення яких друзі гостювали в їхній лебединській садибі. У те «врожайне» лебединське літо (1893 р.) Рахманінов подарував світові три ромansi («Не пой, красавица, при мне...» на вірші О. Пушкіна, «Давно ль, мой друг...» на вірші А. Голенищева-Кутузова, «Уж ты, нива моя...» на вірші О. Толстого), «Фантазія (Картини)» для двох фортепіано в чотири руки, ор. 5, «Романс» і «Венгерский танец», ор. 6 для скрипки та фортепіано, Духовний концерт «В молитвах неусыпающую Богородицу», фантазія «Утёс» для симфонічного оркестру, ор. 7, навіяна оповіданням А. П. Чехова «На пути».

Натхнення, яке С. Рахманінов відчував на Сумщині, так само, як і П. Чайковський, і А. Чехов, та отриманий ними заряд послужили потужним імпульсом до створення майбутніх творів.

Жителі Сумщини в очах світової громадськості мають особливий статус: ми живемо на землі, яка надихала геніїв і мала безумовний вплив на творче становлення кожного з них. Жити тут – велика відповідальність, мало пишати минулим, головне – передати атмосферу пам'яті молодим поколінням, адже ми – сполучна ланка між минулим і майбутнім.

Стаття надійшла до редакції ?? м?? 2014 року